

JAALA, HUHDASJÄRVI, PUKKISAARI

VEDENALAINEN KAIVAUS JA INVENTOINTI 1995

KENTTÄTYÖRAPORTTI

Tiina Mertanen, Kymenlaakson maakuntamuseo

SISÄLTÖ:

1. Alkusanat		1
2. Organisaatio, rahoitus		1
3. Tutkimuskohde		7
4. Kenttätyöt	1	2
4.1. Kaivaus		2
4.2. Löydöt		3
4.3. Inventointi		5
Liitteet:		
1. Inventointikartta 1:100		7
2. Va-kaivaus, koeoja 1:10		8
3. Hevoskenkäsoljen (VA8) löytöpaikka, profiili- piirros 1:50		9

1. ALKUSANAT

Kymenlaakson maakuntamuseon vuoden 1995 yhtenä arkeologisena tutkimuskohteena oli Jaalan Huhdasjärven Pukkisaari. Maa-arkeologisia kaivauksia vuonna 1976 löydettyssä kohteessa tehtiin jo toista vuotta.

Pukkisaarella työskenneltiin maa-arkeologisella kaivauksella 1.-31.8. ja vedenalaisessa tutkimuskohteessa 1.-11.8.

2. ORGANISAATIO, RAHOITUS

Vedenalaista kaivausta johti ja dokumentoinnista vastasi tutkija Tiina Mertanen Kymenlaakson maakuntamuseosta. Koko kaivauksen johtajana toimi amanuenssi Timo Miettinen Kymenlaakson maakuntamuseosta.

Kenttätöihin osallistuivat: tutkija Leena Haila Kymenlaakson maakuntamuseosta, FM Sallamaria Tikkanen ja Veijo Parviainen Sukellusseura Vesikot ry:stä.

Kaivaus rahoitettiin maakuntamuseon vedenalaisen arkeologian määrärahoista. Ruokakuluista osanottajat vastasivat itse.

majoitus	1500 mk
kalusto	1525 mk
kaluston vuokrat	550 mk
kuljetukset	1825 mk
polttoaineet	463 mk
yhteensä	5863 mk

Kaivauksessa käytetty ejektoripumppu saatiin lainaksi korvauksetta Saimaan purjehdusmuseoyhdistykseltä ja Savonlinnan museolta. Paineilmakompressori vuokrattiin Sukellusseura Vesikot ry:ltä. Heiltä saatiin korvauksetta käyttöön puolijoukkueteltoa.

3. TUTKIMUSKOHDE

Jo kalmiston löytymisen yhteydessä oli käynyt selväksi, että osa esineistöstä on syystä tai toisesta hautautuneena järven pohjasedimenttiin. Kesällä 1994 metallinilmaisimen avulla tehdyt löydöt sekä sukelluslaitteiden kanssa tehty koekaivaus vahvistivat käsityksen, että kohteessa on tehtävä vedenalainen kaivaus.

Löydetty esineistö oli samanlaista, kuin maa-kaivauksissa. Lienee mahdollista, että rantapenkki on joskus sortunut järveen. Tapahtumalle ei ole ajoitusta.

Kesän 1995 kenttätöiden tavoitteeksi asetettiin kattava metallinilmaisimen avulla tehtävä pohjainventointi ja systemaattinen tasokaivaus sopivaksi katsotussa koeojassa löytöalueella. Koeojan kaivauksen

tavoitteena oli selvittää millaista arkeologista materiaalia pohjasta on löydettävissä ja millä syvyydellä ne sijaitsevat. Pelkkä metallinetsinintointi ei anna kattavaa kuvaa materiaalista.

4. KENTTÄTYÖT

4.1. KAIVAUS

Kaivausalue valittiin saaren pohjoispäästä alueelta, missä metallinilmaisinhavaintoja oli runsaasti vuodelta 1994. Maakaivauksen löytörikkaat alueet I ja II vuodelta 1994 sijoittuivat samalle kohdalle.

Samoilta paikoilta oli saatu pintalöytöjä kalmiston löytyessä 1976 Huhdasjärven pinnan ollessa poikkeuksellisen matalalla.

Vedenalaisen kaivauksen peruslinja vedettiin maaperuslinjan pisteestä 30 ulospäin (Kts. liite 1). Koeoja sijaitsi maaperuslinjan pisteiden 30 ja 30,5 välissä siten, että kaivettiin 50 x 50 cm ruutuja. Kesän 1994 koekaivauksen perusteella kaivauksen pohjasyvyydeksi valittiin 15 cm. Tätä syvemmältä ei oltu tehty arkeologisia löytöjä.

Vaikka oletuksena oli, että löydöt eivät olisi alkuperäisillä paikoillaan, haluttiin tasokaivauksella saada tarkka kuva löytötyypeistä, -syvyyksistä ja mahdollisista rannan historiaan liittyvistä seikoista.

Linjanaruina käytettiin vedenkestäviä rullamittoja ja kaivauskehikkona alumiiniprofiilista valmistettua sisämitaltaan 50 x 50 cm kehikkoa. Linjanarujen kiinnityksessä käytettiin pohjan kovuuden takia harjateräksestä valmistettuja lenkkipäisiä puikkoja.

Pohjan maa-aines on hyvin tiivistä hiesua. Maa-aineksen kovuuden takia kaivaus oli hyvin helppo toteuttaa tasokaivauksena, joskin se oli erittäin hidasta. Hitaimmillaan yhden ruudun kaivaminen pohjatasoon kesti kaksi päivää.

Kaivausvälineenä parhaaksi osoittautui muovivartinen nailonharja, jonka harjakset olivat sen verran pehmeät, etteivät ne vaurioittaisi mahdollisesti esiin tulevaa korrodoitunutta tai lahonneutta materiaalia.

Kaivausruudun stratigrafia oli erotettavissa, mutta kuopan reunat valuivat hieman työskentelyn edetessä. Maa-aines oli pohjatasoon asti hiesua. Rantaa lähimmissä ruuduissa 2 ja 3 paljastui 15 cm syvyydestä pohjakasvillisuuden jäänteitä (ruohotupsuilta näytävien kasvien ja järvikortteen jäänteitä). Maa-aineksen seasta ei löydetty mitään kasviperäisiä jäänteitä, jotka olisivat voineet joutua sinne rantapenkan sortuessa (esim. lehtiä, käpyjä tai havunneulasia).

3

Ejektoripumppua käytettiin työskentelynäkyvyyden ylläpitämiseksi. Kesän 1994 kokemusten perusteella työskentely ilman pumppua olisi ollut mahdotonta nollanäkyvyyden takia. Maa-aineksen suoraan siirtämiseen pumppua ei käytetty. Laite toimi erittäin hyvin aivan matalassakin. Varmuuden vuoksi pumpun poistoputken päähän kiinnitettiin tiheäsilmaisella verkolla varustettu löytökori.

Polttomoottorilla varustettu Honda -vesipumppu sijoitettiin meluhaitan takia 2 x 15 m paloletkun etäisyydelle kaivauskohteesta. Pumpun imu- ja poistoputkena käytettiin kevyttä ja taipuisaa 100 mm metallivahvisteista ilmastointiputkea. Poistoputkeen ilmastointiteipillä kiinnitetyt rimat ja poijut pitivät putken suorana ja kelluvana. Löytökori oli muovinen pyykkikori, johon kiinnitettiin seulaverkkoa. Kori kellui poijujen avulla ja ankkuroitiin pohjakiviin.

Kaivajat käyttivät märkäpukua, maskia ja snorkkelia. Paineilmalaitteita ei tarvittu veden mataluuden takia. Kaivaustunteja kertyi yhteensä 25.

Kaivausaluetta ja löytöjä in situ dokumentoitiin Nikonos RS kameralla.

4.2. LÖYDÖT

Leirin aikana kaivettiin ruudut 1-8 pohjatasoon. (Liite 2) Ruudun no 8 uloin reuna rannasta katsottuna oli 4 m etäisyydellä. Ainoastaan ruudut 1 ja 3 olivat löydöttömiä. Pääosa löydöistä tehtiin 5-13 cm kaivaussyvyydeltä. Löydöt luetteloidtiin juoksevalla numerolla ja tunnuksella VA erotukseksi maa-kaivauksen löydöistä.

Löytöjen sijainti määriteltiin seuraavasti: x= mittanauhan lukema vedenalaisella peruslinjalla, y= etäisyys va-peruslinjaan 90 asteen kulmassa, z= syvyys pohjan tasosta. Mitat esitetään senttimetreissä.

Kaivaustarkkuus osoittautui hyväksi: löydetyt esineet säilyivät vahingoittumattomina ja jopa 5 mm kokoiset löydöt erottuivat. Yhtään löytöä ei tarvinnut noutaa löytökorista.

Koeojan kaivausruuduista tehtiin seuraavat löydöt.

VA 1. Tunnistamaton löytö

Kuvaus: mustunut hammasta muistuttava löytö, l 1,6, k 1,0.

Löytöpäivä: 2.8.

Ruutu 2: x=75, y=30, z=3.

VA 2. Lasimassahelmi

Kuvaus: puna-vihreä, deformatunut ilmeisesti tulesa, p 2,5, l 1,2.

4

Löytöpäivä: 3.8.
Ruutu 2: x=60, y=35, z=13

VA 3. Solki

Kuvaus: pronssinen pyöreä nastasolki, halk. n. 3,5 cm.

Löytöpäivä: 4.8.

Ruutu 4: x=160, y=30, z=10. Huom. löytyi "kasvopuoli" alaspäin.

VA 4. Lasimassahelmi

Kuvaus: monivärinen (kelta-puna-turkoosi-ruskea), deformatunut ilmeisesti tulessa, p 2,4, l 1,4.

Löytöpäivä: 5.8.

Ruutu 5: x=200, y=27, z=9

VA 5. Metallifragmentti

Kuvaus: ilm. pronssia, deformatunut, pyöreähkö, halk. n. 2,0.

Löytöpäivä: 5.8.

Ruutu 5: x=212, y=45, z=11

VA 6. Lasimassahelmi

Kuvaus: sininen, deformatunut ilm. tulessa, p 1,6

Löytöpäivä: 5.8.

Ruutu 6: x=285, y=25, z=10

VA 7. Spiraalin fragmentti

Kuvaus: pronssispiraalin fragmentti, 8 kierrettä jäljellä, p 1,4, halk. 0,5.

Löytöpäivä: 5.8.

Ruutu 6: x=282, y=30, z=12

VA 8 Solki

Kuvaus: hevosenkenkäsolki, josta puuttuu neula, messinkiä

Löytöpäivä: 6.8.

Löytöpaikka: 2,2 m syvyydessä vedenalaisella kallioterassilla irtokivien alla.

VA 9 Spiraalin fragmentti

Kuvaus: pronssispiraalin lenkki, halk. 0,5.

Löytöpäivä: 6.8.

Ruutu 6: x=280, y=34, z=15

VA 10. Lasimassahelmi

Kuvaus: ehjä, keltainen, halk. n. 1,0

Löytöpäivä: 7.8.

Ruutu 7: x=300, y=33, z=9

VA 11. Metallifragmentti

Kuvaus: deformatunut metallifragmentti, p 2, l 1
Löytöpäivä: 8.8.

Ruutu 7: x=340, y=55, z=13-15 (ilm. liikahtanut mitaus)

VA 12. Spiraalin fragmentti

Kuvaus: yhden lenkin puolikas, halk. 0,5

Löytöpäivä: 9.8.

Ruutu 8: x=360, y=32, z=6

VA 13. Sulanutta pronssia

Kuvaus: deformatunut, n. 2x1,6

Löytöpäivä: 9.8.

Ruutu 8: x=390, y=40, z=2

Numeroitujen löytöjen lisäksi kaivausalueelta löydettiin palanutta luuta ruudusta 4 z=15, ruudusta 5 z=6, ruudusta 6 z=13 ja ruudusta 7 z=9. Havaitut luupalat olivat yksittäisiä.

Merkillepantavaa on se, että vedenalaisissa löydöissä ei ollut rautaesineitä, krustimuodostelmia eikä ruostejälkiä. Tiiviin pohjasedimentin melko hapettomissa olosuhteissa voi olettaa myös raudan säilyvän.

Vedenalaisessa inventoinnissa nostettiin yksi esine, VA 8, varsinaisen kaivausalueen ulkopuolelta. Esine löydettiin metallinilmaisimen avulla kallion alapuolelta vedenalaiselta terassilta.

Varsinaisen vedenalaisen tutkimusjakson päätyttyä ja työstä vastaavan henkilöstön poistuttua, maa-arkeologisten kaivausten jatkuessa, oli inventoidulta alueelta kaivettu esiin pelastuskaivausluontoisesti seuraavat löydöt:

1. tasavarsisolki, 2. pronssispiraali, 3. helmi, 4. sulanutta pronssia, 4 kpl luunpalaa, 4 kpl pienempää pronssikatkelmaa, 5. pronssikatkelma, 6. luunpala, 7. sulanutta pronssia, 8. sulanutta lasimassaa, 9. tasavarsisolki, 10. pronssikatkelma, 11. sulanut helmi, 12. sulanutta pronssia. Löytöpaikat oli mitattu ristimittauksella paalusta ja rantakivestä.

4.3 INVENTOINTI

Pohjainventointia tehtiin saaren pohjoisrannalla luoteiskärjestä lähtien edeten suuren kallion länsireunaan asti. Matalilla alueilla kahlattiin vedessä metallinilmaisimen kanssa ja syvemmillä alueilla työ tehtiin sukeltamalla. Etsinnässä käytettiin Fisher Pulse X -merkkistä vedenalaiseen työskentelyyn suunniteltua ilmaisinta. Laitteen etuna on se, että sitä voidaan käyttää myös kuivalla maalla.

Pääosa arkeologisiksi löydöiksi arvioitavista metallihavainnoista tehtiin kaivausalueen ympäriltä. Havainnot rajoittuivat selkeästi maaperuslinjan pisteiden 22-40 välille. Alueelle merkittiin puukepeillä 27 kohdetta, joiden sijainti määriteltiin ristimittauksilla. Mittauksen tarkkuus on heikoimmillaan

6
+- 30 cm, pääosa mittauksista onnistui hyvin. Rantaviivasta ulospäin uloimmat löydöt olivat n. 6 metrin päässä. Tutkittu alue ulottui 10 metriin ulos rannasta. (Kts. liite 1)

Maaperuslinjan pisteestä 52 kiinnitettiin mittanauha kallion reunaan ja tutkittiin 5 m rannasta ulospäin oleva kaistale. Tulleista kuudesta metallihavainnosta ei tarkastettu yhtään. Rantapenkasta ei löydetty metallia.

Kallion alusta (kts. liite 3) tutkittiin sukeltamalla. Kallio jatkuu vedenalaisina terasseina n. 5 metrin syvyyteen, jossa tulee vastaa mutapohja. Terasseilla on rapautuneelta näyttävää kiveä, palanutta luuta ja hiiltä. Ulompana ja syvemmillä kivet näyttävät pyöreämmiltä. Alueelta ei tullut VA 8 solkea lukuunottamatta muita metallihavaintoja. Rannasta katsottuna oikealla on jyrkällä seinämällä irtokiviä, joita on sukeltaessa varottava.

Mäenkylän eli Variksen kaupungin alapuolella Huhdasjärven rannassa on todennäköisesti ollut kalmistoon liittyvän populaation "satamapaikka". Rannassa sukeltettiin ja todettiin se mutapohjaiseksi. Mitään rakennelmia ei ollut nähtävissä. Mahdolliset jäänteet ovat peittyneenä pohjamutaan.

1000

7

JAAVA, HUUDASJÄRVI, PUKKISARVI

1995 1:100

INVENTOINTIKARTTA

T. MERTANEN 1995

X METALLIHAVAINNOT

▨ KUEOJA

A-D MITKUSNISTEET

12,70

INVENTOINTU-ALUEEN ULKORAJA

MAKIERUSLINJA

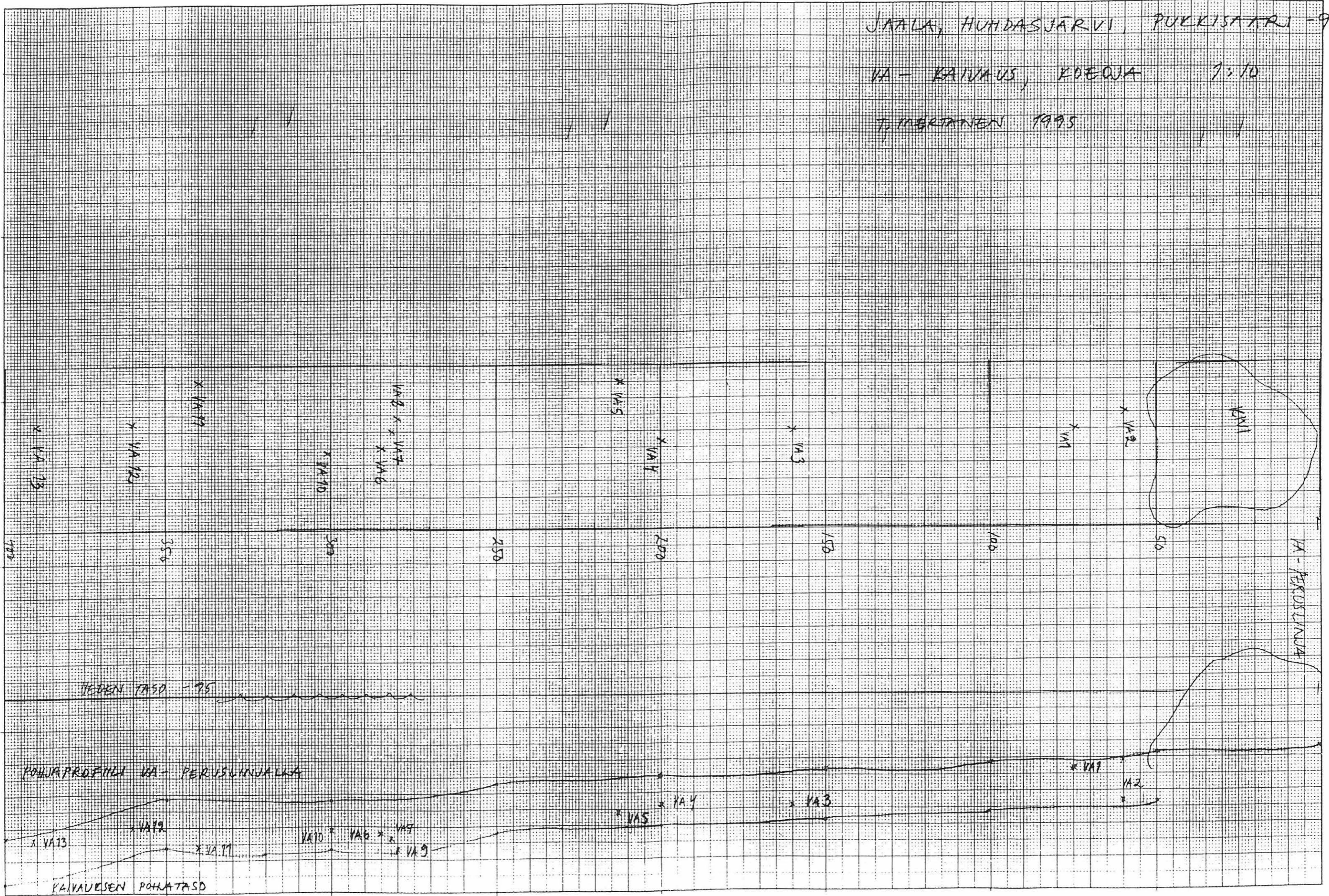
12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38 40 42 44 46 48 50

2016

JAAALA, HUHDASJARVI, PUKKISATARI -95

VA - KAIVAUUS, KOEQUA 7:10

T. MERTANEN 1995

MAAN TASO -95

VA - PERUSLINJA

KAIVAUKSEN POKKATASO

VA - PERUSLINJA

VA1

VA2

VA7

100

150

200

VA5

VA4

VA8
VA7
VA6

VA10

VA9

VA12

VA13

VA7

VA2

VA3

VA4

VA5

VA10

VA6

VA7

VA9

VA12

VA11

VA13

JÄALA, HUHDASJÄRVI
PUKKISAARI

"KALMISTOKALLIO"

PROFILIPIIRROS 1:50

TIINA MERJANEN/
KYMENLAAKSON MAAKUNTAMUSEO 1995

Kalmistoterassi
löydet koe-
vauksessa pron-
sien ja luuta

vedenalainen terassi
löytö: hevosenkenkäsolki,
pahanutta luuta

1995

1m

2m

3m

